

16.6.2021

EOAK/3650/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen**Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen****TARKASTUS: VAALIJALAN KUNTAYHTYMÄ, 1.6.2020****ASIAKIRJATARKASTUS**

Tarkastuskohde	Vaalijalan kuntayhtymä (Savon erityishuoltopiiri)
Tarkastusajankohta	Tarkastus on toimitettu aikavälillä 1.6.2020 – 11.6.2021. Tarkastus on kohdistunut erityishuoltopiirin toimintaan ja olosuhteisiin poikkeusolojen aikana keväällä/kesällä 2020. Tarkastuksen johdosta Vaalijalan kuntayhtymä on antanut 29.6.2020 päivätyn selvityksen. Asiakkaiden ja omaisten kuulemistilaisuudet on järjestetty 28.9.2020 ja 30.9.2020. Vaalijalan kuntayhtymä on antanut 10.6.2021 päivätyn selvityksen pöytäkirjaluonnoksesta.
Osallistujat EOAK:sta	esittelijäneuvos Minna Verronen vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen notaari Sanna-Kaisa Frantti
Osallistujat tarkastuskohteesta	kuntayhtymän johtaja johtava lääkäri
Tarkastuksen tyyppi	OPCAT / CRPD

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA**1.1 Tarkastuksen kohde**

Tarkastuksen kohteena oleva Vaalijala on kuntayhtymä, jonka omistavat 33 savolaista kuntaa. Vaalijala muodostaa kehitysvammalain mukaisen Savon erityishuoltopiiriin.

Vaalijalan verkkosivujen mukaan Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus on käsite ja toimintatapa, jolla tuotetaan kuntoutus- ja tukipalveluita erityistä tukea tarvitseville henkilöille, heidän läheisilleen sekä sosiaali- ja terveysalan ja opetustoimen muille toimijoille. Osaamis- ja tukikeskuksen lähialue on Itä-Suomen neljän maakuntaa (asukaspohja noin 800

000) ja se tuottaa vaativia kuntoutuspalveluja myös valtakunnallisesti erityistä tukea tarvitseville henkilöille.

Erityisesti asiakirjatarkastuksen kohteena oleva kuntoutus- ja tutkimusyksikkö Kaisla on 10-paikkainen vaativaa psykososiaalista tukea ja kuntoutusta tarjoava yksikkö aikuisille. Kaisla sijaitsee tuki- ja osaamiskeskuksen alueella Nenonpellossa Pieksämäellä. Yksikkö tarjoaa pääsääntöisesti pitkäaikaiskuntoutusta. Yksiköllä on lisäksi kolme yksilöllistä asiakaspaikkaa osaamis- ja tukikeskuksen alueella sijaitsevassa rivitalossa. Kaislan kuntoutuksen tärkeimpänä tavoitteena on käyttäytymisanalyysin avulla toteutuva asiakkaiden käyttäytymisen muovaaminen myönteiseen suuntaan. Kuntoutusyksikkö Kaislan toimintaa on kuvattu tarkastuspöytäkirjan liitteessä 5.

1.2 Tarkastuksen toimittamisesta

Oikeusasiamiehen määräämä tarkastus tehtiin asiakirjatarkastuksena koronaviruspandemian (Covid-19) vuoksi. Tarkastuksen yhteydessä järjestettiin puhelimitse kuulemistilaisuus Vaalijalan kuntayhtymän laitosten- ja asumispalveluyksiköiden asiakkaille ja heidän laillisille edustajilleen sekä omaisilleen. Oikeusasiamiehen tehtävistä sekä tarkastuksen ja kuulemisen toimittamisesta on lisätietoa tarkastuspöytäkirjan liitteissä 1 ja 2.

Selvitys- ja asiakirjapyynnön johdosta Vaalijalan kuntayhtymältä saadut asiakirjat ilmenevät tarkastuspöytäkirjan liitteestä 3.

Tarkastuksella oikeusasiamies halusi erityisesti selvittää, miten koronaviruspandemia on vaikuttanut Vaalijalan kuntayhtymän toimintaan sekä asiakkaiden kohteluun ja olosuhteisiin. Oikeusasiamiehen selvityspyyntö koronaviruksen (Covid-19) vaikutuksista on tarkastuspöytäkirjan liitteessä 4.

Vaalijalan kuntayhtymälle on varattu mahdollisuus kommentoida tarkastuspöytäkirjan luonnosta.

2. HAVAINNOT JA KANNANOTOT

2.1 Tarkastelun lähtökohdat

Oikeusasiamiehen asiakirjatarkastus ja Vaalijalan kuntayhtymän 29.6.2020 antama selvitys ajoittuivat koronaviruspandemian alkuaikoihin ja poikkeusoloihin (kevät ja alkukesä 2020). Tarkastusajankohdan tilanne ja koronaviruspandemian alati muuttuvat olosuhteet on pyritty ottamaan huomioon saadun asiakirja-aineiston ja muun selvityksen valossa tehdyssä arvioinnissa ja kannanotoissa.

Seuraavassa on esitetty keskeisimmät tarkastushavainnot ja niihin perustuvat oikeusasiamiehen kannanotot.

2.2 Asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja perusoikeuksien rajoitukset

2.2.1 Selvityksen yhteenveto

Vaalijalan kuntayhtymän selvityksen mukaan koko koronaepidemian ajan on Vaalijalan kuntayhtymä pyrkinyt hoitamaan laissa (laki kehitysvammaisten erityishuollosta) määrätyt tehtävänsä. Erityistä huomiota on kiinnitetty akuutin hoidon tarpeessa olevien palvelemiseen. Epidemian osalta on noudatettu viranomaisohjeita.

Saadun selvityksen mukaan Vaalijalan kuntayhtymässä ei ole tehty kehitysvammalain mukaisia rajoitustoimenpiteitä koronaviruksesta johtuvien poikkeusolojen vuoksi.

Seuraavassa kuvataan ja tarkastellaan saatujen asiakirjojen valossa ensin kehitysvammalain mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Jäljempänä arvioidaan koronaviruspandemiasta johtuvia rajoituksia (esim. vierailukiellot ja yhteydenpidon rajoitukset).

2.2.2 Tahdosta riippumaton erityishuolto

Selvityksen mukaan Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa on ollut 1.1.2019 - 22.6.2020 välisenä aikana tahdosta riippumattomassa erityishuollossa 28 henkilöä.

Vuonna 2019 viiden henkilön tahdosta riippumaton erityishuolto purettiin. Näiden henkilöiden kohdalla tahdosta riippumattoman erityishuollon kestot olivat 11 kuukautta (kolme henkilöä, vuosi ja kolme kuukautta (1 henkilö) sekä vuosi ja viisi kuukautta (1 henkilö). Yhdelle henkilölle tehtiin vuonna 2019 tutkimus tahdosta riippumattoman erityishuollon edellytyksistä ja tutkimuksen mukaan edellytykset eivät täytyneet. Tutkimusjakso kesti 11 vuorokautta.

Vuonna 2020 yhden henkilön tahdosta riippumattoman erityishuollon päätös on esitetty purettavaksi Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitokselle (THL), asian käsittely oli kesäkuussa 2020 kesken THL:n oikeuspsykiatrian yksikössä.

Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa oli 23.6.2020 tahdosta riippumattomassa erityishuollossa 22 henkilöä, joista 12 henkilöä THL:n määrääminä. Tahdosta riippumattomassa erityishuollossa olevat henkilöt tulevat useiden eri erityishuoltoalueiden alueelta, jolloin päätökset tehdään omien erityishuoltoalueiden erityishuollon johtoryhmissä.

Näiden asiakkaiden kohdalla tahdosta riippumaton erityishuolto on kestänyt:

THL:n määräämät henkilöt (yht. 12 henkilöä)

7 vuotta 2 kk (esitetty purettavaksi), 6 vuotta 2 kk, 4 vuotta 2 kk, 3 vuotta 6 kk, 2 vuotta 1 kk, 2 vuotta 1 kk, 1 vuosi 11 kk, 1 vuosi 4 kk, 1 vuosi 2 kk, 1 vuosi 1 kk, 7 kk, 5 kk.

Muut henkilöt (yht. 10 henkilöä)

2 vuotta 10 kk, 2 vuotta 3 kk, 2 vuotta 1 kk, 1 vuosi, 9 kk, 9 kk, 6 kk,

2 kk, 2 kk, 3 viikkoa.

Selvityksen mukaan tahdosta riippumattoman erityishuollon edellytykset on arvioitu enintään kuuden kuukauden välein.

2.2.3 Turvahuone / eristystilat

Selvityksen mukaan Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa on käytössä niin sanottu turvahuone kriisi- ja kuntoutusyksikkö Satamassa.

Sataman turvahuone on ollut käytössä 01.03.2020 - 31.05.2020 välisellä ajalla seuraavasti:

01.03.2020 klo 05:40 - 07:00	kesto 1 tunti 20 minuuttia
02.03.2020 klo 02:20 - 06:59	kesto 4 tuntia 39 minuuttia
16.03.2020 klo 09:45 – 11:50	kesto 2 tuntia 5 minuuttia
11.04.2020 klo 12:30 – 20:30	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
11.04.2020 klo 20:31 – 04:31	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
12.04.2020 klo 04:32 – 12:32	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
12.04.2020 klo 12:33 – 20:33	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
12.04.2020 klo 20:34 – 04:34	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
13.04.2020 klo 04:35 – 12:35	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
13.04.2020 klo 12:36 – 20:36	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
13.04.2020 klo 20:37 – 04:37	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
14.04.2020 klo 04:38 – 12:38	kesto 8 tuntia 0 minuuttia
14.04.2020 klo 12:39 – 14:10	kesto 1 tunti 31 minuuttia
28.04.2020 klo 08:45 – 12:10	kesto 3 tuntia 25 minuuttia
01.05.2020 - 31.05.2020	Ei käyttöä

Asiakirjoista ilmenee, että Maininki-yksikössä on ”riisuttu rauhoittumis-huone”, jossa on kameravalvonta.

Asiakirjoista ilmenee, että myös asiakkaan omassa huoneessa toteutetaan kehitysvammalain 42 i §:n mukaista lyhytaikaista erillään pitämistä.

2.2.4 Rajoitustoimenpiteet aikuisten kuntoutusyksikkö Kaislassa

Erityisesti asiakirjatarkastuksen kohteena olevassa Kaisla-yksikössä on saadun tilastoraportin mukaan tehty tarkastelujakson aikana (tammi-kesäkuu 2020) seuraavasti rajoitustoimenpiteitä:

- Kiinnipitäminen 38 ratkaisua ja yksi päätös. Kehitysvammalain 42 f §:n 2 momentin mukaan **ratkaisun** kiinnipitämisestä tekee toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. **Todetaan, että lain mukaan kiinnipitämisestä ei tehdä päätöstä.**
- Lyhytaikainen erillään pitäminen 83 ratkaisua ja 2 päätöstä. Kehitysvammalain 42 i §:n 3 momentin mukaan **ratkaisun** lyhytaikaisesta erillään pitämisestä tekee toimintayksikön vastaava johtaja. Kiireellisessä tilanteessa **ratkaisun** voi tehdä toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, jonka on viipymättä ilmoitettava

asiasta toimintayksikön vastaavalle johtajalle. **Todetaan, että lain mukaan lyhytaikaisesta erillään pitämisestä ei tehdä päätöstä.**

- Valvottu liikkuminen 4 päätöstä ja 7 ratkaisua. Kehitysvammalain 42 m §:n 3 momentin mukaan valvotusta liikkumisesta enintään seitsemän päivän ajaksi tekee **kirjallisen päätöksen** toimintayksikön vastaava johtaja. Tätä pidemmästä, yhteensä enintään kuusi kuukautta kestävästä valvotusta liikkumisesta tekee **kirjallisen päätöksen** virkasuhteessa oleva toimintayksikön vastaava johtaja tai, jos toimintayksikön vastaava johtaja ei ole virkasuhteessa, virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. **Todetaan, että lain mukaan valvotusta liikkumisesta ei tehdä ratkaisua, vaan aina kirjallinen päätös.**
- Rajoittavien välineiden tai asusteiden käyttö vakavissa vaaratilanteissa 1 päätös ja 5 ratkaisua. Kehitysvammalain 42 l §:n 3 momentin mukaan muun kuin sitomiseen käytettävän rajoittavan välineen tai asusteen käytöstä tekee **kirjallisen päätöksen** toimintayksikön vastaava johtaja. Rajoittavan välineen tai asusteen käytöstä kiireellisessä tilanteessa (**ratkaisu**) on välittömästi ilmoitettava toimintayksikön vastaavalle johtajalle, jonka jälkeen asiasta on päätettävä **kirjallisella päätöksellä** edellä mainitulla tavalla. **Todetaan, että kyseisen rajoitustoimenpiteen käytöstä on – kiireellisessäkin tilanteessa – viime kädessä tehtävä kirjallinen päätös.**
- Välttämättömän terveydenhuollon antaminen vastustuksesta riippumatta 2 ratkaisua (kehitysvammalaki 42 j §)
- Aineiden ja esineiden haltuunotto 4 ratkaisua (kehitysvammalaki 42 g §)
- Rajoittavien välineiden tai asusteiden käyttö päivittäisissä toiminnoissa 9 päätöstä ja 1 ratkaisu (kehitysvammalain 42 k §)
- Poistumisen estäminen 6 ratkaisua. (kehitysvammalain 42 n §)

2.2.5 Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat kannanotot ja havainnot

Oikeusasiamies kiinnittää Vaalijalan kuntayhtymän huomiota oikeiden merkintöjen tekemiseen ja huolelliseen menettelyyn rajoitustoimenpiteitä koskevassa kirjaamisessa ja asiakirjahallinnassa.

Kehitysvammalain 42 o §:ssä säädetään rajoitustoimenpiteen kirjaamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan erityishuollossa olevaa henkilöä koskeviin asiakasasiakirjoihin olisi tehtävä merkintä käytetystä rajoitustoimenpiteestä ja sen perusteesta, rajoitustoimenpiteen kohteeksi joutuneen henkilön näkemyksestä asiasta, rajoitustoimenpiteen vaikutuksesta sen kohteeksi joutuneeseen henkilöön, rajoitustoimenpiteen alkamis- ja päättymisajankohdasta sekä rajoitustoimenpiteestä päättäneestä ja sen suorittaneesta henkilöstä.

Kehitysvammalain muutoksen esitöiden (HE 96/2015 vp) mukaan asiakirjamerkinnöillä olisi merkitystä erityishuollossa olevan henkilön oikeusturvan kannalta. Huolellisesti tehdyt asiakirjamerkinnät myös mahdollistaisivat erityishuollossa käytettyjen rajoitustoimenpiteiden tehokkaan valvonnan.

Oikeusasiamiehellä oli käytössään Vaalijan kuntayhtymän tilastoraportit avo- ja laitousyksiköissä (sis. asuminen ja päivätoiminta) tehdyistä rajoitustoimenpiteistä vuodelta 2020 (tammikuu-kesäkuu).

Saadun tilastoraportin perusteella näyttää yleisesti siltä, että monissa laitousyksiköissä rajoitustoimenpiteen käyttö on tarkastelujaksolla merkitty sähköisessä järjestelmässä (Lifecare rajoitteet-sovellus) väärään kohtaan. Kuten edellä kohdassa 2.2.4 Kaisla-yksikön osalta on todettu, esimerkiksi kiinnipitäminen on merkitty päätökseksi, vaikka kehitysvammalain mukaan kiinnipitämisestä voidaan tehdä vain ratkaisu. Tai esimerkiksi valvotusta liikkumisesta on tehty ratkaisu, vaikka kehitysvammalain 42 m §:n mukaan valvotusta liikkumisesta tehdään aina valituskelpoinen kirjallinen päätös. Edellä todetulla tavalla rajoitustoimenpiteiden tilastoraportoinnissa havaittiin siis yleisesti epä johdonmukaisuuksia sekä lasten että aikuisten laitousyksiköissä.

Käytettävissä olevasta selvityksestä ja asiakirja-aineistosta ei ilmene syytä edellä kuvatuille virheellisille merkinnöille. Selvityksestä ei esimerkiksi ilmene, ovatko virheelliset merkinnät johtuneet kirjaajan huolimattomuudesta tai tiedon puutteesta taikka jostain muusta syystä. Tarkastajat pitivät havaintoa merkityksellisenä, sillä ratkaisu/päätöskirjauksilla saattaa olla merkitystä asiakkaan oikeusturvan kannalta – ainakin siitä näkökulmasta, annetaanko asiakkaalle kehitysvammalain mukainen muutoksenhakukelpoinen kirjallinen päätös asiassa.

Vaalijalan kuntayhtymän 10.6.2021 antaman selvityksen mukaan kuntayhtymä tarjoaa henkilöstölleen koulutusta kehitysvammalain mukaisista rajoitustoimenpiteistä ja siihen liittyvästä kirjaamisesta säännöllisesti. Tammi-kesäkuun 2020 aikana koulutuksia on toteutunut 4 kpl. Näiden lisäksi yksikkökohtaisia koulutuksia on pidetty tarvittaessa. Päätöksen tekoa koskeva koulutus on suunnattu esimiehille, heidän varahenkilöilleen sekä virassa oleville sosiaalityöntekijöille. Selvityksen mukaan rajoitesovelluksen ja ratkaisujen tekemiseen liittyvä koulutus on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle.

2.3 Koronatiedotus

2.3.1 Saatu selvitys

Selvityksen mukaan Vaalijalan kuntayhtymä on noudattanut valtioneuvoston, sosiaali- ja terveysministeriön ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen päätöksiä, ohjeita ja suosituksia. Sairaanhoidopiirien ja kuntien ohjeita on noudatettu soveltuvin osin. Kuntayhtymällä on toimintaa neljän sairaanhoidopiirin alueella (Etelä-Savo, Itä-Savo, Pohjois-Savo ja Keski-Suomi). Selvityksen mukaan erityisen haasteen ohjeiden antamiseen on tehnyt se, että valtion, sairaanhoidopiirien ja kuntien ohjeet ovat ajoittain olleet samoista asioista toisistaan poikkeavia.

Ensimmäiset ohjeet koronaepidemiaan liittyen on annettu Vaalijalan henkilöstölle 26.2.2020 ja 3.3.2020. Näissä ohjeissa on linkit työterveyslaitoksen ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeisiin. Ensimmäiset omat Vaalijalan ohjeet on laadittu tiistaina 10.3.2020. Johdon ja esimiesten koronainfoja on järjestetty säännöllisesti maanantaista 16.3.2020 alkaen, aluksi päivittäin, sitten kolme kertaa viikossa ja tällä hetkellä (29.6.2020) kerran viikossa ja tarvittaessa. Infotilaisuuksien jälkeen ohjeet on aina päivitetty.

Ohjeiden laadintaan on osallistunut johtoryhmä, hygieniatoimikunta ja eri sektoreiden asiantuntijat. Ohjeiden koostaminen ja kirjaaminen on ollut hygieniahoitajan ja johtavan lääkärin vastuulla. Johtava lääkäri on vastannut lopullisista ohjeista 10.3.2020 alkaen lukuun ottamatta vuosilomansa aikaa 25.-31.5.2020, jolloin vastuu oli hygieniahoitajalla. Esimiehiä ja henkilökuntaa on informoitu säännöllisesti ja vastattu esiin nousseisiin kysymyksiin. Ohjeissa on ollut linkit keskeisten viranomais-tahojen nettisivuille. Lisäksi on jaettu ohjeita sähköpostilla. Vaalijala on tehnyt myös lyhyitä opetusvideoita mm. käsien pesusta ja suojarus-teiden käytöstä.

Esimiesten tehtävänä on ohjeistaa ja valvoa alaistensa toimintaa asi-assa. Koko henkilökunnalle on järjestetty säännöllisesti infotilaisuuksia. Kuntayhtymän ulkopuolisesta tiedottamisesta on vastannut kuntayhtymän johtaja.

Asiakkaiden kanssa korona-asioista on keskusteltu päivittäin tavan-omaisen kanssakäymisen puitteissa. Asiakkaiden läheisille on jaettu kirjallisia tiedotteita keskeisistä asioista kuten palvelujen sulut, vierailu-jen rajoittaminen ja kotilomakäytännöt. Lisäksi on oltu asiakkaiden omaisiin säännöllisesti yhteydessä puhelimitse ja videovälitteisesti. Epidemiatilanteesta on tiedotettu kuntayhtymän nettisivuilla ja some-kanavissa.

Asiakkaille on kerrottu ajantasaisesti tietoa koronaviruksen vuoksi ta-
pahtuvista rajoituksista ja muutoksista koko pandemiatilanteen ai-
kana. Tietoa on annettu tarvittaessa vaihtoehtoisia kommunikaatiovä-
lineitä käyttäen ja tätä varten on valmistettu materiaalia yksilöllisesti.

Vaalijalassa työskentelee puheterapeutti ja kommunikaatio-ohjaajia. Puhetta tukevinä ja korvaavina menetelminä (AAC-menetelmiä) käyte-tään ele- ja viittomakommunikaatiota, kuvakommunikaatiota, kirjoitta-mista, erilaisia puhelaitteita ja tietokoneavusteisia kommunikointiohjel-mia, epäselvän puheen selventämistä sekä esinekommunikaatiota. Kommunikaatio-ohjaajat ovat ohjeistaneet koronapandemian aikana yksiköiden henkilökuntaa ja jakaneet mm. kuvallisia ohjeita tiedottami-sen ja kommunikoinnin tueksi.

Kommunikaatio-ohjaajat laativat kuvalliset ohjeet mm. hengityssuo-jainten käyttöön, käsienpesua varten, videopuhelua varten ja tietoa ko-ronaviruksesta sekä lisäksi mm. videopuhelukuvia päiväjärjestystä varten. Kaikissa Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen yksiköissä on ni-metty kommunikaatio-ohjaaja, jonka tehtävänä on perehdyttää

henkilökuntaa asiakkaan kommunikaatiokeinoon/-välineen käytössä, antaa viittomaopetusta henkilöstölle ja ohjata myös asiakkaan lähi-ihmisiä.

Selvityksen mukaan joillakin asiakkailla on ilmennyt ahdistumista ja pelkoa koronatilanteen johdosta. Henkilökunnan käyttämät suojautumisen välineet eivät olleet kaikille mieleen, mutta suojautumiseen totuttiin ajan kuluessa. Henkilökunnan käyttämät suojamaskit vaikeuttivat jossakin määrin kommunikointia, esimerkiksi jos asiakas luki huulilta kuulovamman vuoksi, maski esti tämän ja vaikeutti tilannetta. Myös autismikirjon asiakkaille henkilökunnan maskien käyttö aiheutti hämmennystä. Lasten yksiköissä oli yksittäisten lasten kohdalla tilanteita, joissa lapsi pyrki riisumaan työntekijän maskin kasvoilta, koska ne aiheuttivat pelkoa ja lapsen oli vaikea lukea aikuisen ilmeitä.

Selvityksen mukaan yhteydenpidon tukemista lisättiin koronapandemian aikana sekä avopalveluyksiköissä että kuntoutusyksiköissä. Vaalijala oli mukana aiemmin Etelä-Savon Digisote-hankkeessa ja STM:n Savon OTE-hankkeessa, joiden aikana yksiköihin oli jo hankittu lisää älypuhelimia, tablettitietokoneita ym. asiakkaiden käyttöön. Yhteydenpidossa omaisiin asiakkailla on ollut käytettävissä samat sähköiset kommunikaatiovälineet kuin ennen koronapandemiaa. Asiakkaat ovat pitäneet omaisiin yhteyttä puhelimitse ja videopuheluin niin paljon kuin ovat halunneet. Yhteydenpidossa omaisten kanssa käytettiin mm. video- puheluita Skypen ja Teamsin kautta. Yksiköistä käsin opastettiin tarvittaessa myös läheisiä ja edunvalvoja videoyhteyksien käyttämisessä. Vahvana apuna tilanteessa on toiminut Vaalijalan ICT-tuki.

2.3.2 Havainnot ja arviointi

Saadun asiakirja-aineiston ja selvityksen valossa Vaalijalan korona-ajan tiedotusmenettelyssä ei voitu havaita sellaisia puutteita, jotka antaisivat tässä yhteydessä aihetta enempiin toimenpiteisiin oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa.

Asiakkaiden ja omaisten kuulemisen yhteydessä kuitenkin ilmeni, että koronapandemian alkuvaiheissa keväällä 2020 omaiset olisivat toivoneet täsmällisempää ja oikea-aikaisempaa tietoa. Tarkastuksen yhteydessä kuultujen omaisten mukaan koronavirusta koskeva tieto tuli aina myöhässä – esimerkiksi epäselvyyttä oli siitä, miten koronavirus vaikuttaa Vaalijalan yksikköjen ja palvelujen toimintaan.

Yleisesti voidaan todeta, että etenkin koronapandemian ja poikkeusolojen alkuvaiheessa kevät-kesällä 2020 oli havaittavissa, että asumisyksikköjen tiedotus tuli usein hieman viiveellä, koska eri viranomaiset ja muut tahot antoivat – osin ristiriitaisiakin – ohjeitaan ja suosituksiaan, joiden pohjalta asumisyksikköjen piti reagoida muuttuvaan tilanteeseen.

Jälkikäteen laillisuusvalvonnan näkökulmasta arvioiden, voidaan yleisesti korostaa lainmukaisen, oikea-aikaisen ja selkeän tiedotuksen tärkeyttä merkitystä poikkeuksellisissa olosuhteissa. Kriisiaikana täsmällisellä tiedolla ja tiedotuksen onnistumisella on korostunut merkitys ja sillä on yhteys esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaan perusoikeuksien

toteutumisen turvaamiseen. Tämä ilmeni keväällä 2020 muun muassa sosiaalihuollon yksiköiden vierailukieltoja koskevien epäselvyyksien ja erilaisten käytäntöjen yhteydessä.

2.4 Yhteydenpitoa ja vierailuja koskevat rajoitukset

2.4.1 Kannanotto

Oikeusasiamies kiinnittää Vaalijalan kuntayhtymän huomiota siihen, että vammaisten laitos- ja asumisyksiköissä tulee koronapandemian aikana muuttuvissa olosuhteissa yksilöllisesti ja jatkuvasti arvioida, miten ja missä laajuudessa esimerkiksi vierailut ja asukkaan oikeus yhteydenpitoon ovat lainmukaisesti toteutettavissa.

Oikeusasiamies korostaa, että vammaisten ryhmäasumisessa (laitos- ja avopalvelut) tulee kaikissa olosuhteissa ensisijaisesti turvata jokaisen asukkaan terveys ja turvallisuus. Tästä huolimatta poikkeuksellisissakaan olosuhteissa (COVID-19) asukkaiden liikkumista, yhteydenpitoa ja muita perus- ja ihmisoikeuksia ei voida rajoittaa ilman laissa säädetty perustetta tai muutoin ylimitoitusti.

2.4.2 Saatu selvitys

Saadun selvityksen mukaan Vaalijalan kuntayhtymä seuraa ja noudattaa valtiovallan ja toimivaltaisten viranomaisten suosituksia ja ohjeita. Koronaviruksen vuoksi tehdyt rajoitteet ovat perustuneet tartuntatautilain ja poikkeuslain perusteella annettuihin viranomaisohjeisiin. Selvityksen mukaan vierailuista, tapaamisista ja mahdollisista hoidonrajauksista on keskusteltu asiakkaiden ja heidän omaistensa kanssa.

Koronapandemiatilanne vaikutti Vaalijalassa muun muassa toiminnallisen kuntoutuksen ja päiväaikaisen tekemisen muotoihin, vapaa-ajan-toimintoihin, poliklinikoiden toimintaan sekä Sateenkaaren erityiskoulun opetusjärjestelyihin. Sateenkaaren koulun erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta järjestettiin kuntoutuksessa oleville lapsille oppilaskodeissa, opettajat ja koulunkäynnin ohjaajat jalkautuivat yksiköihin. Kotoa käyvien lasten opetusta järjestettiin koulun tiloissa.

Selvityksen mukaan korona-aikana rajoittamisia on pyritty välttämään kaikin tavoin. Asiakkaat ovat päässeet muun muassa ostoksille yksilöllisesti sekä muuta toimintaa on järjestetty. Rajoittamisia ei ole lisätty. Koronaviruksesta johtuvat vierailukiellot on ymmärretty hyvin, eivätkä ne juuri ole tuottaneet mielihäiriöitä.

Terapeutit, jotka eivät ole Vaalijalan palveluksessa, ovat toimineet yksiköissä Kelan ohjeistuksen mukaan. Henkilökohtaiset avustajat (ulkopuoliset työntekijät) ovat toimineet lähinnä yksiköiden ulkopuolella edistämällä asukkaiden ulkoilumahdollisuuksia. Koronaviruspandemian alkuvaiheessa ulkopuolisten pääsy yksiköihin kiellettiin tietyin poikkeuksin. Tapaamiset järjestettiin yksiköiden ulkopuolella joko ulkona, vierastiloissa tai muissa soveltuvissa tiloissa. Selvityksessä todetaan, että ulkopuolisten työntekijöiden suojarusteiden hankinta kuuluu

asianomaisen työnantajalle tai yrittäjälle. Jos näin ei ole toimittu, Vaalijalan kuntayhtymä on tarjonnut suojavaarusteita heille.

Vaalijalan kuntayhtymän avopalveluissa asukkaille järjestettiin aluksi muun muassa paritoimintana (työntekijä-asukas) päivätoimintaa ja ulkoilua. Tämän jälkeen toimintaa järjestettiin pienryhmätoimintana (maksimi 5 henkilöä), jos asukkaan kunto sen salli. Avopalveluissa on järjestetty myös jalkautuvaa päivätoimintaa. Osaamis- ja tukikeskukseen asiakkaille on järjestetty yksilöllistä päiväaikaista toimintaa, ulkoilut ja muu kuin ryhmämuotoinen harrastustoiminta on jatkunut entisellään. Pandemiatilanteen pahimman vaiheen aikana vältettiin muuta kuin välttämätöntä asiointia esimerkiksi kaupoissa ja kahviloissa.

Selvityksen mukaan (tilanne 29.6.2020) karanteeninomaisia olosuhteita on käytetty muutaman kerran uuden osaamis- ja tukikeskukseen tulleen asiakkaan ja tartunnan mahdollisesti saaneen odottaessa testituloksia. Varsinaisia tartuntatautilakiin perustuvia eristämistä- tai karanteenipäätöksiä ei ole Vaalijalan kuntayhtymässä tehty, koska ne kuuluvat kunnan tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaaville viranomaisille.

Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa on ollut 10.3.2020 alkaen käytettävissä erilliset tilat niitä asiakkaita varten, joilla epäillään COVID-19-tartuntaa. Tilojen käyttötarve jäi muutamaan yksittäiseen tapaukseen ja vuorokauteen, sillä tartuntoja ei todettu.

2.4.3 Arviointi

Saadun selvityksen mukaan Vaalijalan kuntayhtymän yksiköiden vierailukäytännöt ja rajoitukset ovat siis perustuneet lähtökohtaisesti valtiovallan ja toimivaltaisten viranomaisten (STM ja THL) antamiin valtakunnallisiin suosituksiin ja ohjeisiin.

Apulaisoikeusasiamies on antamissaan muun muassa vanhusten oikeuksia koskevissa ratkaisuissa (18.6.2020 EOAK/3232/2020, 22.10.2020 EOAK/3739/2020, 23.10.2020 EOAK/3479/2020 ja 6.11.2020 EOAK/3847/2020) katsonut, että sosiaali- ja terveysministeriön poikkeusolojen aikana (kevällä 2020) antama ohjeistus on ollut virheellistä ja johtanut siihen, että vierailut terveyden- ja sosiaalihuollon asumisyksiköihin on kielletty tai niitä on rajoitettu lainvastaisesti. Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisut on julkaistu kokonaisuudessaan oikeusasiamiehen verkkosivuilla: www.oikeusasiamies.fi.

Oikeusasiamies on 26.1.2021 antamassaan – verkossa julkaistussa – ratkaisussa (EOAK/3602/2020, EOAK/4838/2020, EOAK/5944/2020) arvioinut yhteydenpidon rajoituksia vammaisten asumisyksikössä poikkeusolojen jälkeisen ajan osalta. Poikkeusolojen päätyttyä 16.6.2020 STM:n ja THL:n ohjeita ja suosituksia on päivitetty pandemiatilannetta paremmin vastaaviksi.

Tarkastuksen yhteydessä järjestetyssä omaisten kuulemisessa ilmeni, että Vaalijalan kuntayhtymän laitos- ja asumispalveluyksiköiden vierailurajoituksia on vähennetty kesällä ja alkusyksystä 2020. Selvityksessä on kuvattu, miten asiakkaita ja omaisia on ohjeistettu ja heidän

kanssaan on neuvoteltu menettelytavoista, joilla voidaan toteuttaa vierailuja yksilöllisesti ja turvallisesti aiheuttamatta tartuntavaaraa.

Oikeusasiamies on korostanut ratkaisuisaan, että vastuu yksittäistä vierailu- ja yhteydenpitotilannetta ja asukasta koskevasta arvioinnista ja ratkaisun tekemisestä on asumisyksikön johdolla tai muulla toimivaltaisella viranhaltijalla tai työntekijällä. Toiminnasta vastaavan tahon on tunnettava omaa alaansa koskeva lainsäädäntö ja noudatettava perustuslakia ja kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Toiminnasta vastuussa olevan johdon on aina huolehdittava ja varmistuttava siitä, että henkilökunnalle annetut ohjeet ovat lainmukaisia ja että ohjeiden perusteella henkilökunta voi ja osaa toimia lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Hallinto-oikeuskäytännössä on otettu kantaa sosiaalihuollon asumisyksikköjen – viranomaisen tai yksiköiden antamiin päätöksiin ja toimintaohjeisiin perustuvien – vierailuja koskevien rajoituskäytäntöjen tutkimisedellytyksiin hallintotuomioistuimissa.

Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjaratkaisussaan 7.1.2021 (KHO 2021:1) arvioinut valituksen tutkimisedellytyksiä asiassa, joka koski vammaispalvelujen asumisyksiköitä koskevan vierailukiellon asettamista kaupungin vammaispalvelupäällikön päätöksellä. KHO katsoi, että vierailukiello on tosiasiallisesti rajoittanut muutoksenhakijoiden oikeutta yksityis- ja perhe-elämään. Näin ollen kysymys oli sellaisesta muutoksenhakijoiden perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuja oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta päätöksestä, jonka lainmukaisuus on tullut voida saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi.

Asiaratkaisun osalta KHO totesi, että vierailukiellon antaminen merkitsi pitkälle menevää puuttumista asumisyksikön asukkaiden yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Tartuntatautilain 17 §:ssä ei ollut säädetty toimivallasta ryhtyä toimenpiteisiin, joilla rajoitettiin perusoikeuksia. KHO katsoi, että vammaisten asumisyksikköä koskevaa vierailukielloa ei ollut voitu antaa pykälässä tarkoitettuna hoitoon liittyvien infektioiden torjuntatoimenpiteenä. Näin ollen vammaispalvelupäällikön päätöksellä ei ollut voitu asettaa vierailukielloa. Päätös oli lainvastainen.

Itä-Suomen hallinto-oikeuden 16.10.2020 antamassa ratkaisussa 20/1059/1 oli kysymys tilanteesta, jossa omaisten vierailuja oli eri tavoin rajoitettu asumispalveluita koskevalla toimintaohjeella. Hallinto-oikeus viittasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaan ja perustuslain 21 §:ään ja katsoi, että koska valittajalla ei ollut käytettävissään muuta tehokasta oikeussuojakeinoa eikä muuta keinoa saada oikeussuojapyyntöään tuomioistuimessa tutkittavaksi, hallinto-oikeus, joka oikeusjärjestyksen mukaan on yleensä toimivaltainen tutkimaan hallintovalituksia päätöksistä, joilla yhteydenpitoa rajoitetaan muun lainsäädännön nojalla, tutkii valittajan vaatimuksen koskien tapaamisoikeuden rajoittamista toimintaohjeella kaupungin asumispalveluyksikössä.

Asiaratkaisun osalta Itä-Suomen hallinto-oikeus katsoi, että annetut toimintaohjeet olivat sisältäneet tartuntatautilain 69 §:ssä säädettyä tapaamisoikeuden rajoittamista asiallisesti vastaavia seikkoja muun

ohella siltä osin kuin toimintaohjeissa oli todettu, että vierailuista oli ilmoitettava etukäteen, vierailujen määrää ja pituutta rajoitettiin ja vierailuja valvottiin. Toimintaohjeilla oli siten tosiasiallisesti puututtu asukkaan ja hänen äitinsä yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Hallinto-oikeus valituksen hyväksyen vahvisti, että kaupungin kotihoidon päälliköllä ja geriatrian asiantuntijalääkärillä ei ollut oikeutta rajoittaa asukkaan ja hänen äitinsä tapaamisia toimintaohjeessa tarkoitetuilla tavoilla.

Hallintotuomioistuinkäytännön mukaan asumisyksikön vierailu- ja yhteydenpidonrajoituksia koskeva asia (päättös tai toimintaohje) on siis mahdollista saattaa valituksena hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Näin ollen yksittäisissä tapauksissa tuomioistuin ratkaisee viime kädessä sen, onko tilanteessa rajoitettu lainvastaisesti vierailuja tai esimerkiksi asukkaan yhteydenpitoa läheisiinsä.

2.5 HaiPro-ilmoitukset

2.5.1 Kannanotto

Oikeusasiamies kiinnittää Vaalijalan kuntayhtymän huomiota Kaisla-yksikön huomiota asukkaiden lääketurvallisuuden varmistamiseen ja siihen, että asukkaiden lääkehoitoa koskevissa toimenpiteissä on noudatettava erityistä huolellisuutta. Asiakirjojen valossa lääkepoikkeamat näyttivät johtuvan monissa tapauksissa henkilökunnan huolimattomuudesta.

HaiPro -työ- ja potilasturvallisuuslomakkeista ilmeni, että Kaisla-yksikössä esiintyy paljon väkivaltilanteita, joissa asiakkaat saattavat kohdistaa väkivaltaa itseensä, toisiin asiakkaisiin tai henkilökuntaan. Yksikön henkilökunnan kirjaamien ilmoitusten perusteella syntyy kuva, että Kaisla-yksikössä on koko ajan kärsillä väkivallan uhka. Käytettävissä olevien asiakirjojen valossa tilanne näyttäytyy oikeusasiamiehen mielestä huolestuttavana.

Oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan laitos- ja asumisyksiköissä tulee olla riittävä määrä työpuhelimia henkilökunnan käytettävissä asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi.

2.5.2 Havainnot

Oikeusasiamiehellä oli käytettävissään aikuisten laitostuntoutusyksikkö-Kaislan HaiPro työ- ja potilasturvallisuusilmoitukset maaliskuulta 2020 (3 kuukauden ajalta).

Kaisla-yksikön asiakkaiden lääkepoikkeamiin liittyviä potilasturvallisuusilmoituksia oli tarkastelujaksolla yhteensä 18 kappaletta. Näitä olivat muun muassa lääkkeen anto- ja jakovirheet sekä tilanteet, joissa asiakas ei ollut syystä tai toisesta ottanut lääkettä.

Väkivaltilanteita koskevia potilasturvallisuusilmoituksia oli 27 kappaletta. Näissä tilanteissa oli lähinnä kysymys asiakkaan kohdistamasta

fyysisestä tai henkisestä väkivallasta toista asiakasta kohtaan. Joissain tilanteissa väkivalta on aiheuttanut toiselle asiakkaalle hoidettavia vammoja.

Henkilökunnan tekemiä työturvallisuusilmoituksia oli erityisen runsaasti – yhteensä 87 kappaletta. Näissä tapahtumissa oli pääsääntöisesti kysymys asiakkaan kohdistamasta fyysisestä väkivallasta henkilökunnan edustajaa kohtaan. Väkivaltaa esiintyi esimerkiksi potkimisena, lyömisenä, tönimisenä, väöntämisenä, raapimisena, sylkemisenä. Joissain tilanteissa väkivalta on aiheuttanut henkilökunnan edustajalle hoidettavia vammoja.

Erästä työturvallisuusilmoituksesta (HaiPro 54300) ilmeni, että Kaisla-yksikön henkilökunnalla ei ollut riittävästi (turva)puhelimia työkäytössä. Ilmoituksessa kuvatussa tilanteessa asiakasta oli lähdetty etsimään ulos, mutta hoitaja ei voinut hälyttää apua tai pyytää muuta henkilökuntaa turvaamaan tilannetta, koska yksikön kaikki (2 kpl) työpuhelimia olivat muussa käytössä. Ilmoituksen mukaan omien henkilökohtaisten puhelinten käyttö oli kielletty työaikana. Ilmoituslomakkeeseen kirjatun toimenpiteen mukaan jatkossa turvallisuusyistä voi luvan kanssa käyttää omaa (henkilökohtaista) puhelinta.

2.5.3 Selvitys

Vaalijalan kuntayhtymän 10.6.2021 selvityksen mukaan Vaalijalan kuntayhtymässä henkilökuntaan kohdistuvien väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisyyn on laadittu menettelytapaohje (Menettelytapaohje väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhan torjuntaan Vaalijalan kuntayhtymässä). Toimintaohjeen mukaisesti ennaltaehkäisyyn kuuluvat väkivallan tunnistaminen, ennakkoinnin toimenpiteet, koulutus, seuranta, raportointi ja jälkihoito. Väkivallan ennakkointiin on laadittu organisaatiossa useita ohjeistuksia. Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelmassa käsitellään yksikkökohtaisesti yksikön riskien tunnistamiseen ja -hallintaan liittyvät toimenpiteet. Organisaation pelastussuunnitelmassa on laadittu toimintaohjeet sekä varautumissuunnitelmat toimintaa uhkaaviin vaaroihin (mm. uhkaavan henkilön kohtaaminen, uhkatilanne). Yksiköissä laaditaan yksikkökohtainen poistumisturvallisuus selvitys. Uuden työntekijän perehdytyksessä käydään kattavasti läpi turvallisuuteen liittyvää ohjeistusta.

Vaalijalan kuntayhtymässä on hälytysjärjestelmä (Vivago) sekä hälytysrinkijärjestelmä, jota kautta yksikköön saadaan nopeasti apua tarvittaessa. Henkilöhälyttimien toimivuus testataan kuukausittain. Ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä koko henkilöstön peruskoulutukseen kuuluu AVEKKI-toimintatapamallin koulutus ja säännölliset ylläpitokoulutukset ja yksikkökohtaisen konsultoinnin. Kuntayhtymässä toimii neljä AVEKKI-kouluttajaa, jotka kouluttavat ja konsultoivat yksiköiden henkilöstöä. Vuoden 2021 aikana alkanut kaksivuotinen AVEKKI-palveluiden vetämä projekti, jossa koulutetaan organisaation henkilöstöä tehostetusti yhtenäiseen toimintatapamalliin. Projektin tavoitteena on asiakas - ja työturvallisuuspoikkeamien sekä rajoitustoimenpiteiden vähentyminen ennaltaehkäisyyn ja ennakoivan vuorovaikutuksen keinoin. Projektissa koulutetaan yksiköiden AVEKKI-vastaavia kolmen teeman

(perehdytysmateriaalin tuottaminen, jälkiselvittelykulttuurin vahvistaminen ja turvallisuuskulttuurin edistäminen) mukaisesti.

Kaisla-yksikköön on hankittu lisää työpuhelimia henkilökunnan avun pyytämisen mahdollistamiseksi. Yksikön esihenkilö käsittelee HaiPro-poikkeamat asiakasturvallisuussuunnitelman mukaisesti sekä käy henkilöstön kanssa poikkeamat läpi vähintään kolmen viikon välein. Tilanteisiin mietitään asiakaskohtaisia ratkaisuja arjessa sekä moniammatillisessa tiimissä väkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Väkivaltaan liittyvät poikkeamat käydään läpi myös jälkiselvittelymallin mukaisesti arjessa tilanteessa olleen henkilöstön sekä asiakkaan kanssa.

Selvityksen mukaan asiakasturvallisuuden edistämiseksi Vaalijalan kuntayhtymässä on laadittu asiakasturvallisuussuunnitelma. Asiakasturvallisuuden lisäämiseksi Kaisla-yksikössä pohditaan jatkuvasti asiakkaiden sijoittelua sekä työtoimintojen porrastamista, jotta turvallisuutta saadaan ylläpidettyä koko yksikössä. Asiakkailta, joilla ilmenee haastava käyttäytymistä, on vuorossaan nimetty henkilökohtainen avustaja, joka kulkee asiakkaan mukana mahdollistamassa asiakkaan osallisuutta sekä edistämässä turvallisuutta. Jokaiselle asiakkaalle laaditaan kuntoutuksen tavoitteet ja turvataan mielekäs toiminta.

Kuntoutusyksikkö-Kaislan omavalvontasuunnitelman mukaan yksikössä pidetään viikoittain kaksi yksikköpalaveria, jossa tuodaan esille mahdollisesti huomattuja epäkohtia ja tehdyt HaiPro-ilmoitukset sekä käsitellään niitä ja sovitaan käytännöistä epäkohtien korjaamiseksi. Haittatapahtumat ja lääkepoikkeamat kirjataan myös Lifecare-asiakastietojärjestelmään. Lääkepoikkeamissa otetaan yhteys lääkäriin toimitaohjeiden saamiseksi. Omavalvontasuunnitelman mukaan laatupoikkeamien, läheltä piti -tilanteiden ja haittatapahtumien varalle määritellään korjaavat toimenpiteet, joilla estetään tilanteen toistuminen jatkossa. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa tilanteiden syiden selvittäminen ja tätä kautta menettelytapojen muuttaminen turvallisemmiksi. Myös korjaavista toimenpiteistä tehdään seurantakirjaukset ja ilmoitukset. Vaalijalan asiakasturvallisuustyöryhmä kokoontuu neljä kertaa vuodessa, seuraa ja tiedottaa asiakasturvallisuuden kehittymisestä koko kuntayhtymässä.

3 TOIMENPITEET

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen päätti saattaa edellä kohdassa 2 esittämänsä kannanotot ja tarkastushavainnot Vaalijalan kuntayhtymän tietoon ja tarvittavia toimenpiteitä varten.

Oikeusasiamies tekee harkintansa mukaan jatkotarkastuksia yksiköissä seuratakseen kannanottojen ja tarkastushavaintojen johdosta tehtyjä toimenpiteitä.

Oikeusasiamies korosti yleisesti, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen ja tehokas täytäntöönpano asumispalveluissa edellyttää jatkuvaa keskustelua, kehittämistyötä ja valvontaa. Oikeusasiamies edistää, suojelee ja seuraa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista toimivaltansa puitteissa. Oikeusasiamies tulee

jatkossakin kiinnittämään erityistä huomiota vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen tarkastuksilla, muussa laillisuusvalvonnassaan ja YK:n vammaissopimukseen liittyvän erityistehtävän puitteissa.

Oikeusasiamies kehottaa Vaalijalan kuntayhtymää käsittelemään tarkastuspöytäkirjassa esitetyt havainnot ja oikeusasiamiehen kannanotot yhdessä Kaisla-yksikön henkilökunnan kanssa. Tarkastuspöytäkirja tulisi asettaa myös helposti saavutettavaan paikkaan, esimerkiksi kuntoutusyksikön ilmoitustaululle henkilökunnan sekä asiakkaiden ja heidän omaistensa nähtäville.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään edellä todetussa tarkoituksessa Vaalijalan kuntayhtymälle.

Oikeusasiamies päätti lähettää tarkastuspöytäkirjassa esitetyt kannanotot ja havainnot tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastolle.

Liitteet:

Liite 1. Oikeusasiamiehen tehtävistä

Liite 2. Tarkastuksen toimittamisesta

Liite 3. Saadut asiakirjat

Liite 4. Selvityspyyntö koronaviruksen (COVID-19) vaikutuksista

Liite 5. Vaalijalan kuntayhtymän oma kuvaus tarkastetusta yksiköstä

Liite 1. OIKEUSASIAMIEHEN TEHTÄVISTÄ

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten esimerkiksi erilaisiin laitoksiin, hoitopaikkoihin tai asumisyksiköihin.

Tarkastuksen toimittamiseksi oikeusasiamiehellä ja hänen määräämälleen eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä ja kanslian virkamiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Tarkastukselle kutsutulla asiantuntijalla on samat toimivaltuudet (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §).

YK:n vammaissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuosina 2020 ja 2021 on viranomaisten riittävä resursointi perusoikeuksien turvaamiseksi. Tarkastuksilla resurssikysymyksellä on laillisuusvalvonnallisia ulottuvuuksia, jos tilanne johtaa perusoikeuksien toteutumatta jäämiseen. Laillisuusvalvonta ei voi ohittaa resurssikysymystä, mikäli viranomaiselle säädettyjen lakisäätteiden velvollisuuksien hoitaminen on vaikeutunut tai käynyt jopa mahdottomaksi resurssipuutteiden (esim. henkilöstöresurssit) vuoksi.

Liite 2. TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Tarkastus tehtiin asiakirjatarkastuksena koronaviruspandemian (Covid-19) vuoksi.

Asiakirjatarkastuksen yhteydessä Vaalijalan kuntayhtymän laitospalvelu- ja asumispalveluyksiköiden asiakkaille (asukkaille), heidän laillisille edustajilleen ja palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuville omaisille sekä läheisille tarjottiin mahdollisuus keskustella luottamuksellisesti puhelimitse eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustajien kanssa. Keskustelun tarkoituksena oli saada tietoa asiakkaiden kohtelusta, hoidosta ja olosuhteista laitospalvelu- ja asumispalveluyksiköissä, erityisesti koronapandemiasta johtuvien poikkeusolojen aikana.

Soittoajat:

- maanantai 28.9.2020 klo 15 – 18
- keskiviikko 30.9.2020 klo 10 – 13

Puheluihin vastasivat:

- vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen
- notaari Sanna-Kaisa Frantti

Vaalijalan kuntayhtymää pyydettiin ilmoittamaan keskustelumahdollisuudesta laitos- ja asumispalveluyksiköiden ilmoitustauluilla. Erityisesti pyydettiin ilmoittamaan keskustelumahdollisuudesta Nenonpellon Kaisla-yksikön asiakkaille ja heidän edustajille/omaisille/läheisille kuntayhtymän viestintää apuna käyttäen.

Asiakkaille ja heidän edustajille/omaisille/läheisille toivottiin kerrottavan etukäteen eduskunnan oikeusasiamiehestä ja oikeusasiamiehen tehtävistä. Oikeusasiamiehestä saa tietoa oikeusasiamiehen verkkosivuilta: www.oikeusasiamies.fi.

Liite 3. SAADUT ASIAKIRJAT

Tarkastuksen toimittamista varten Vaalijalan kuntayhtymä toimitti eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan seuraavat asiakirjat ja selvitykset:

- Tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevien päätösten lukumäärät ja kestot kuntayhtymässä 2019-2020,
- Luettelot/tilastoraportit käytetyistä rajoitustoimenpiteistä vuodelta 2020 kuntayhtymässä (käytetyt rajoitukset ja määrät yksiköittäin),
- Luettelo kuntayhtymän yksiköistä, joissa on käytössä ns. turvahuone/erillinen eristystila; sekä raportit turvahuoneen käytön lukumäärästä ja eristyksen kestoista viimeisen 3 kk ajalta,
- Lisäksi Vaalijalan kuntayhtymä toimitti Nenonpellon kuntoutusyksikkö Kaislasta seuraavat asiakirjat:
- Yksikön asiakasluettelot, joista käyvät ilmi syntymäaika, kotikunta, tulopäivä yksikköön, diagnoosit ja äidinkieli,
- Yksikön toimintaa kuvaavat perustiedot mm. kohderyhmä, jolle yksikön palvelut on suunnattu, palvelujen kuvaus ja henkilökunnan kokonaismäärä ja vahvuus eri vuorokaudenaikoina. Yksikön kuvauksessa pyydettiin huomioimaan, että kuvaus liitetään tarkastuspöytäkirjaan, joka julkaistaan oikeusasiamiehen verkkosivuilla www.oikeusasiamies.fi.
- Yksikön henkilökuntaluettelo, josta ilmenee koulutus ja ammattinimike,

- Kuusi viimeksi tehtyä kirjallista päätöstä kehitysvammalain 42 g §:n tai 42 j §:n tai 42 k §:n tai 42 l §:n tai 42 m §:n tai 42 n §:ssä säädettyistä rajoitustoimenpiteistä (ja tieto, onko kehitysvammalain mukaisia rajoitustoimenpidepäätöksiä tehty koronaviruksesta johtuvien poikkeusolojen takia?),

Selvityksen mukaan kehitysvammalain mukaisia rajoitustoimenpidepäätöksiä ei ole tehty koronasta johtuen.

- Kolmen asiakkaan viimeisimmät palvelu- ja hoitosuunnitelmat (itse-määräämisoikeussuunnitelma tms. sekä erityishuolto-ohjelmat),
- HaiPro- tms. haittatapahtumailmoitukset tapahtumaselostuksineen kolmelta viimeiseltä kuukaudelta,
- Yksikön omavalvontasuunnitelma,
- Lääkehoitosuunnitelma,
- Tietoa kuntoutusyksikkö Kaislan moniammatillisesta työryhmästä,
- Menettelytapaohje väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhan torjuntaan Vaalijalan kuntayhtymässä (9.2.2021 johtoryhmä).

Lisäksi Vaalijalan toimitti koronaviruksen erityisjärjestelyihin ja tiedottamiseen liittyen seuraavat asiakirjat:

- Toimintaohje työntekijöille uuden koronaviruksen tartunnan ehkäisy 26.2.2020
- Covid 19-varautuminen (uusi Koronavirus) - sisäinen tiedote 3.3.2020
- Ohjeita Vaalijalan työntekijöille koronavirusepidemiaan liittyen 10.3.2020 – 22.6.2020 (yhteensä 39 kpl)

Liite 4. SELVITYSPYYNTÖ KORONAVIRUKSEN (COVID-19) VAIKUTUKSISTA

Kansallisen valvontaelimen tehtävänä on ennalta ehkäistä huonoa kohtelua tekemällä säännöllisiä tarkastuksia. Suomeen levinneen koronaviruspandemian johdosta oikeusasiamies on toistaiseksi keskeyttänyt tarkastuskäynnit paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä.

YK:n kidutuksen vastaisen komitean alakomitea (SPT) on 25.3.2020 kansallisille valvontaelimille antamassaan ohjeistuksessa kehottanut jatkamaan ennalta ehkäisevää työtä. Tarkastuskäynnit yksiköihin eivät kuitenkaan koronaviruspandemian aikana ole niihin liittyvien terveysriskien johdosta toivottavia. Sen sijaan SPT on edellyttänyt, että kansalliset valvontaelimet kehittävät sellaisia menettelytapoja, joilla ne voivat jatkaa työtänsä vaarantamatta omaa tai valvottavien paikkojen sekä siellä työskentelevien ja asuvien terveyttä.

Euroopan kidutuksen vastainen komitea (CPT) muistuttaa 20.3.2020 julkaistuissa periaatteissa, että vapautensa menettäneiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi tulee tehdä kaikki mahdollinen tilanteessa, jossa koronaviruksen aiheuttama pandemia on levinnyt maailmanlaajuisesti. Näillä toimenpiteillä suojataan myös henkilökunnan terveyttä ja turvallisuutta. Koronaviruksen edellyttämät suojaavat toimenpiteet eivät saa kuitenkaan johtaa vapautensa menettäneen epäinhimilliseen tai nöyryyttävään kohteluun.

Edellä olevasta johtuen oikeusasiamies on päättänyt tällä selvityspyynnöllä kerätä tietoa kansallisen valvontaelimen valvonnan alaisilta yksiköiltä. Oikeusasiamies haluaa selvittää, miten koronaviruspandemia on vaikuttanut Vaalijalan kuntayhtymän toimintaan sekä asukkaiden kohteluun ja olosuhteisiin. Tämä selvityspyyntö koskee kuntayhtymän toimintaa kokonaisuutena.

Vaalijalan kuntayhtymää pyydetään toimittamaan oikeusasiamiehelle selvitys seuraavista seikoista:

1. Poikkeusoloja koskevien viranomaisten suositusten ja ohjeiden noudattaminen laitos- ja asumisyksikössä sekä tuki- ja osaamiskeskuksessa (mm. vierailukiellot ja kotilomat)

- Miten Vaalijalan kuntayhtymä palvelujen tuottajana toimii muiden viranomaisten antamien ohjeiden, suositusten tai määräysten johdosta?
- Miten Vaalijalan kuntayhtymä ohjeistaa koronapandemiaan liittyvien poikkeusolojen aikana työntekijöitään, yksikössä asuvia henkilöitä sekä heidän laillisia edustajiaan sekä omaisia (tartuntatautilaki 17 §)?
- Miten asukkaita ja heidän laillisia edustajiaan sekä omaisia kuullaan vierailuista ja tapaamisista päätettäessä ja miten asiakkaan yksilölliset olosuhteet (esim. palliatiivinen hoito / saattohoito) otetaan huomioon ratkaisuharkinnassa?
- Mitkä ovat henkilökohtaisten avustajien ja terapeuttien mahdollisuudet toimia ja liikkua eri yksiköissä ja mikä heidän tilanteensa on mahdollisten suojavälineiden käytön osalta?
- Asukkaiden mahdollisuudet yksikön ulkopuoliseen toimintaan, kuten päivätoimintaan ja ulkoiluun?

2) Kommunikointimahdollisuudet, yhteydenpito ja tiedonkulku

- Mitä tietoa asukkaille on annettu koronaviruksesta ja sen vaatimilta suojatoimenpiteiltä sekä koronaviruksesta johtuvasta rajoittamisesta ja esim. sen perusteista? Miten tieto on annettu ymmärrettävässä muodossa (suullisesti / kirjallisesti / muulla tavalla)?

- Onko tiedon antamisessa ollut ongelmia tai onko käytetty tulkkausapua tai vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä tai selko kieltä tms.?
- Miten asiakkaita on tuettu yhteydenpidossa omaisiin ja läheisiin? Onko tukea lisätty koronapandemian aikana?

3) Perusoikeuksista huolehtiminen ja niiden turvaaminen

- Mitä toimintoja tai aktiviteetteja yksikössä on jouduttu vähentämään, muuttamaan tai keskeyttämään koronapandemian vuoksi?
- Onko asiakkaita jouduttu rajoittamaan koronaviruksen takia, millä tavoin ja mitä rajoittamisella on haluttu saavuttaa?
- Ovatko rajoitukset kohdistuneet yksittäisiin henkilöihin vai koskeneet kaikkia?
- Minkä lain perusteella rajoittaminen on tapahtunut?
- Onko Vaalijalan kuntayhtymässä jouduttu tekemään tartuntatautilain mukaisia päätöksiä vammaisen asukkaan asettamiseksi karanteeniin tai eristämiseksi koronatartunnan tai altistuksen vuoksi?
- Onko asiakkaille tehty koronapandemian aikana hoidon rajausta koskevia päätöksiä (esim. elvytyskielto)?
- Miten yksiköissä on varmistettu, että yksittäisen asiakkaan hoito ja hoiva saadaan toteutettua ihmisarvoa kunnioittaen, jos käy ilmi, että laitoksessa tai asumisyksikössä esiintyy koronavirusta?
- Onko yksikössä varautumis/valmiussuunnitelmaa tms. yllättävien ja vakavien tilanteiden varalle?
- Onko resurssien puutteella (talous) ollut vaikutusta siihen, että kaikkia toimintoja ja asiakkaan oikeuksia ei ole kyetty toteuttamaan täysimääräisesti koronapandemian aikana tai ennen sitä?

4) Henkilökunnan riittävyys, tukeminen ja koulutus

- Onko koronaviruksella ollut vaikutuksia henkilöstön määrään tai sen saatavuuteen ja jos on, millaisia ja miten tilanteeseen on reagoitu?
- Jos henkilöstön määrä on esimerkiksi vähentynyt, niin onko palkattu sijaisia, tekeekö muu henkilökunta pitempiä työvuoroja/jaksoja tai onko toimintaa supistettu ja millä tavoin?
- Onko koronapandemian vuoksi palkattu lisätyövoimaa?

- Onko henkilökunta saanut koronavirukseen liittyvää koulutusta, miltä taholta ja mitä se on sisältänyt?
- Miten henkilöstöä pyritään suojaamaan altistumiselta tai tartunnalta?
- Miten yksikössä on järjestetty siivous ja puhtaanapito ja onko sitä tekeville järjestetty erillistä koulutusta siitä, miten koronavirus tulee huomioida?

5) Jos Vaalijalan kuntayhtymän yksiköissä on todettu koronavirus-tartuntoja, niin vastatkaa seuraaviin kysymyksiin:

- Jos karanteenia tai eristämistä on käytetty, miten ne on käytännössä toteutettu?
- Onko karanteeni- ja eristämispäätöksiin haettu muutosta?
- Millä tavoin asiakkaiden terveydentilaa seurataan, tutkitaanko kaikki oireilevat asiakkaat koronaviruksen osalta ja jos ei, niin miten tutkittavat valitaan ja kuka tekee päätöksen?
- Miten koronavirukseen sairastuneen asiakkaan terveydenhoito on järjestetty eli missä häntä hoidetaan?
- Onko karanteenissa tai eristyksessä olevalle vapautensa menettäneelle henkilölle järjestetty mahdollisuus olla päivittäin ihmiskontaktissa ja millä tavoin (keneen, missä tilanteissa, kesto).

Liite 5. VAALIJALAN KUNTAYHTYMÄ OMA KUVAUS TARKASTETUSTA YKSIKÖSTÄ

Aikuisten laitospalveluyksikkö Kaisla (www.vaalijala.fi)

Palvelun nimi ja kohderyhmä:

Kuntoutusyksikkö Kaisla on 10-paikkainen vaativaa psykososiaalista tukea ja kuntoutusta tarjoava yksikkö aikuisille. Kaisla sijaitsee Nenonpellossa Pieksämäellä. Yksikkö tarjoaa pääsääntöisesti pitkäaikaiskuntoutusta. Yksiköllä on lisäksi 4 yksilöllistä asiakaspaikkaa osaamis- ja tukikeskuksen alueella sijaitsevassa rivitalossa. (Selvityksestä ilmenee, että Kaislassa työskentelee 49 henkilöä).

Tarkoitus, tavoite ja hyödyt:

- Kaislan kuntoutuksen tärkeimpänä tavoitteena on käyttäytymisanalyysin avulla toteutuva asiakkaiden käyttäytymisen muovaaminen myönteiseen suuntaan
- Asiakkaiden päivittäisten taitojen harjoittelu ja niiden kehittäminen luonnollisissa tilanteissa arjen toimissa
- Kuntoutuksessa huomioidaan asiakkaan itsemääräämisoikeus ja osallisuus eli asiakkaalle tehdään itsemääräämisoikeutta tukeva suunnitelma (IMO)

- Kuntoutuksen tavoitteet laaditaan yhdessä asiakkaan, hänen verkostonsa ja moniammatillisen työryhmän kanssa.
- Kuntoutuksen tavoitteiden toteutumista arvioidaan vähintään kuuden kuukauden välein yhdessä verkoston kanssa.

Palvelun sisältö:

- Asiakkaalle laaditaan yksilöllinen palvelu- ja kuntoutussuunnitelma yhdessä asiakkaan, hänen läheistensä, kunnan, mahdollisen muun verkoston ja moniammatillisen työryhmän kanssa.
- Asiakkaiden kuntoutuksessa huomioidaan asiakkaan itsemääräämisoikeus, kunnioittaminen, omien valintojen mahdollistaminen ja asiakkaan osallisuus. Asiakkaille laaditaan kv-lain 42§:n mukainen suunnitelma itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta tukevista toimenpiteistä (laaditaan yhdessä asiakkaan ja moniammatillisen työryhmän kanssa). Suunnitelmaa arvioidaan vähintään kuuden kuukauden välein.
- Kuntoutus perustuu käyttäytymisanalyttisiin menetelmiin. Henkilöstöä on koulutettu käyttäytymisanalyysin käyttöön.
- Jokaiselle asiakkaalle suunnitellaan yksilöllinen, strukturoitu viikko-ohjelma ja päiväaikainen toiminta yhdessä asiakkaan kanssa
- Kaisla tarjoaa pääosin pitkäaikaista kuntoutusta. Sopimuksen mukaan järjestetään myös lyhyempiä intervallijaksoja.
- Asiakkaalla on oma vastuuhoidajansa (omahoitaja)
- Asiantuntija- ja terapiapalvelut yksilöllisesti tarpeen mukaan (lääkäri-, psykologi-, sosiaalityö-, fysioterapia-, toimintaterapia-, kommunikaation ohjaus, puheterapia- ja musiikkiterapiapalvelut)
- Puhetta tukevat kommunikaatiomenetelmät ovat käytössä jokaisen niitä tarvitsevan asiakkaan kohdalla yksilöllisesti suunniteltuna.
- AVEKKI-toimintatapamallin mukainen toiminta, tilanteiden ennakointi ja jälkipuinti
- Kuntoutuskoordinaattorin palvelut
- Mielekäs, yksilöllinen päiväaikainen toiminta
- Lisäksi yksikkömme (asiantuntijaparina) tarjoaa koti- / avopalvelukäyntejä mm. muuttojen yhteydessä, jos asiakkaan tilanteessa tarvitaan konsultaatiota (liikkuvat palvelut).

Palveluun hakeutuminen:

Kuntoutukseen voidaan hakeutua kotikunnan sosiaali- ja vammaispalvelun kautta sekä terveydenhuollon lähetteellä. Lähetete osoitetaan Vaalijalan johtavalle lääkärille.

Asiakkaan kuntoutuksen suunnitteluun osallistuvat kotikunnan sosiaali- ja vammaispalvelujen ja/tai terveydenhuollon työntekijät yhdessä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa.

Palvelu edellyttää tilaajan kirjallisen maksusitoumuksen ja/tai Vaalijalan palvelupäätöksen sekä voimassaolevan erityishuolto-ohjelman (EHO), joka voidaan myös laatia Vaalijalassa.

Yhteyttä voidaan ottaa myös Vaalijalan poliklinikoihin, kuntoutuksen johtajaan, sosiaalityöntekijöihin tai suoraan yksikköön ohjeiden saamiseksi www.vaalijala.fi

Palveluprosessin vastuut:

Lähete palveluun/palvelupyyntö: tilaaja
 Palvelutarjous: Vaalijala
 Maksusitoumus palveluun: tilaaja
 Matkakustannukset sovitusti: tilaaja ja Vaalijala
 Vastuu sovitusta palvelusta: Vaalijala
 Asiaksmaksut: asiakas

Palvelun arviointi, seuranta ja mittaus:

Toimintakykykartoitus:

- RAI-toimintakykyarviointi
- TOIMI (asiakkaan toimintakyvyn arviointi) tarvittaessa
- PSYTO (psykososiaalisen toimintakyvyn arviointi) tarvittaessa

Kuntoutuksen arviointi ja seuranta:

- Päivittäinen seuranta, arviointi ja raportointi asiakastietojärjestelmään
- Kuntoutustavoitteiden arviointia kuukausittain asiakkaan ja kotikunnan yhteistyötahon kanssa
- Kuntoutussuunnitelmat ja neuvottelut asiakaslähtöisesti

Yhteydenpito sidosryhmiin:

- Säännöllinen yhteydenpito perheen, lähiverkoston ja maksajatähon kanssa sovitusti ja yksilöllisesti.

Asiakaspalaute:

- Henkilökohtainen asiakaspalaute kerätään vuosittain Webropol-kyselynä kaikilta kuntoutuksen asiakkailta.
- Asiakasraadit puolivuositain: yksikön valittu edustaja osallistuu asiakasraatiin, johon tuodaan jo aiemmin yksiköissä yhteisökokouksissa käsitellyt teemat palvelun kehittämiseen ja osallisuuden liittyen.
- Palvelun jälkeen lähtötilanteessa jokaisella asiakkaalla mahdollisuus antaa asiakaspalaute. Yksiköt huolehtivat. (Intervallikuntoutuksessa puolivuositain) Asiakaspalaute kerätään aina kuntoutusjakson päättyessä asiakkaalta, läheisiltä ja kunnan yhteistyötahoilta. Palautelomake sijaitsee Vaalijalan kotisivulla osoitteessa <https://www.vaalijala.fi/palaute>.
- Sidosryhmäpalaute kerätään vähintään kerran vuodessa tammiukuussa (QPro-palaute)
- Palautetta voi antaa missä vaan kuntoutuksen vaiheessa vaalijala.fi – sivustolla (avoin palaute) sekä suoraan yksikölle, kuntoutuksen johtajalle tai sosiaalityöntekijöille

Dokumentointi:

- Asiakastietojen raportointi: Lifecare-asiakastietojärjestelmä.
- Asiakasturvallisuusilmoitukset ja työtaturmat: Haipro-ohjelma.
- Palveluprosessien kuvaukset ja toimintaa koskevat ohjeet: Viso-toimintajärjestelmä.